

J. V. Foix

Visat núm. 19

(abril 2015)

por Eberhard Geisler

És curiós: fins ara he compilat i traduït dues antologies de prosa breu del poeta J. V. Foix i tots dos cops m'ha envaït la melancolia en acabar. Pel que sembla, produeix un plaer especial endinsar-se en aquests textos, esforçar-se a comprendre'ls i, finalment, traslladar-los a la llengua pròpia; un plaer que es deixa amb recança un cop s'acaba la feina.

Si hagués de respondre sense pensar-m'ho d'on prové aquest goig, diria que neix d'un tret característic en l'obra d'aquest poeta: la perspectiva juvenil de qui veu totes les coses amb ulls nous, com si les veiés per primera vegada, i queda meravellat a cada descoberta. Aquesta perspectiva provoca una fascinació estranya en el lector i fa que, en acabar la lectura, se senti envaït per una sensació de profunda enyorança.

Per descomptat, en l'obra de Foix també trobem la influència de certes tradicions. En primer lloc i molt especialment, la del Romanticisme, les intuïcions del qual arriben fins a l'avantguarda del segle XX i encara aleshores són molt influents. Novalis va escriure: "L'art de provocar estranyesa d'una manera agradable, fer que una cosa ens resulti estranya però alhora coneguda i atractiva, això és la poètica romàntica." I en una altra ocasió, va escriure: "El món s'ha de romantitzar. Així és com es retroba el sentit original. [...] Per fer-ho cal atorgar un sentit elevat al que és ordinari, un aspecte misteriós al que és comú, la importància del desconegut al que és conegut, una aparença eterna al que és finit." Aquesta mirada d'estranyesa cap a les coses sempre ha estat present en la prosa poètica de Foix. Hi ha un relat que mostra amb una especial bellesa com l'autor concedeix valor poètic a les coses quotidianes i sovint menystingudes. Es tracta del text titulat "Nosaltres, els col·lectors de camions a 40 l'hora", que l'escriptor va dedicar a Camilo José Cela. Parla d'un grup d'homes que comparteixen una afició d'allò més curiosa: col·leccionen bidons vells i abonyegats, de manera que busquen precisament les peces rovellades i amb senyals d'haver estat molt usades. El text acaba quan troben un bidó sol enmig del paisatge. Seguint la idea de romanticisme de Novalis, aquest objecte inservible es pot convertir en una revelació de l'eternitat: "Va ésser per a tots com l'aparició de la Misteriosa Llum al Carme, de Manresa. Era un no-res que provocava o invocava un tot". Una mostra evident de fins a quin punt perviu aquest impuls romàntic en l'avantguarda és el fet que, en llegir això, inevitablement pensem en els ready-made de Marcel Duchamp, que també eleven la tria d'objectes menystinguts de la vida quotidiana a la categoria de veritable acte artístic. L'obra d'Antoni Tàpies és un altre exemple molt acostat a aquesta concepció: el pintor sempre va mostrar en els seus quadres un interès per objectes senzills, aparentment sense valor, com ara cordes, samarretes interiors o cartró. Res no és mesquí, va escriure Salvat-Papasseit, perquè la cançó canta en cada bri de cosa. Precisament per això, Tàpies també admirava Foix com a precursor de les seves pròpies idees avantguardistes. I encara m'agradaria assenyalar una altra cosa: en el relat al qual

m'he referit abans, quan Foix parla del bidó i veu en els senyals d'haver estat molt usat l'autèntica bellesa de l'objecte, ens fa pensar en la filosofia de Martin Heidegger, que ja no es pregunta sobre l'ésser de les coses, sinó sobre l'acció humana en què s'integren; l'objecte per si sol s'hauria de concebre dins el marc d'una praxi existencial.

Un altre dels meus textos preferits és aquell que comença amb la frase "Els he cridat tots...". El jo poètic crida els seus compatriotes i els assigna una tasca concreta a cadascun: buscar la llanterna per anar a pescar sardines, escatar els molls i els besucs al salador, espanyolar les olives, endreçar els estris; tots han de fer una feina o altra. El poeta veu en aquest treballar plegats la identitat i la raó de ser del poble català. És interessant el fet que Foix no interpreta de cap manera aquest treball en el sentit de la racionalitat de fins: no és que vulgui veure els seus compatriotes sota els dictats de l'augment del capital; no ha d'imperar cap dels principis capitalistes que només persegueixen el valor de mercat, sinó que l'essencial ha de ser la relació de l'ésser humà amb el món, com també la productivitat en si mateixa. Igual que Karl Marx, l'escriptor català defensa la importància del valor d'ús davant del valor de mercat.

Per a mi, Foix és un poeta que encarna de manera impressionant el moment històric extraordinari del seu país. Al començament del segle XX, els catalans s'encaminaven cap a dues direccions alhora: d'una banda, cap a l'avantguarda europea i, de l'altra, cap a la tradició pròpia. Els contactes amb el surrealisme coexistien amb una consciència de la necessitat de tornar a regular la gramàtica i l'ortografia de la pròpia llengua, que durant segles havia estat restringida a l'àmbit oral. En Foix també trobem certa passió per seguir unes determinades regles: a més dels versos lliures, va escriure sonets clàssics (el poemari *Sol, i de dol*), amb la voluntat d'establir un lligam amb els trobadors de l'edat mitjana.

Als anys vuitanta vaig tenir la sort de visitar el poeta al seu pis del carrer Sentantí. Recordo que li vaig preguntar si Friedrich Nietzsche havia tingut una influència destacada en la seva obra. Jo suposava que sí, perquè, a parer meu, l'enaltiment de Dionís i el canvi de valor de tots els valors de Nietzsche encaixaven bé amb l'avantguardista Foix, que sempre va ser un enemic declarat de la burgesia acomodada. Per a la meua sorpresa, el poeta em va contestar que no i em va dir que l'havia influït molt més l'obra de Goethe. Es declarava, doncs, partidari del classicisme, una tendència que també és recurrent en la seva obra. Es tracta d'una altra de les conseqüències de l'especial situació històrica que va viure. No és casualitat que Foix fos amic del pintor Josep Obiols, gran adepte de l'estètica noucentista.

Personalment, però, el que més em fascina de Foix és el seu afany per superar el vell pensament metafísic, tret que comparteix amb l'avantguarda europea. Per demostrar la presència d'aquest afany en la seva obra, m'haig de remetre a textos concrets de l'autor. M'agradaria cridar l'atenció del lector sobre la bellesa d'aquests textos, fer-lo partícip del meu entusiasme. Per a mi, un dels seus escrits més captivadors és la peça curta titulada «Si venteja, corro, adelerat...». El jo poètic desborda vitalitat, té ganes de superar les fronteres existents i no es deixa intimidar per la megalomania de la joventut. És tota una declaració a favor del goig de viure i del desig poètic de fer coses. El text acaba així: «I prego a Déu, i ric». Si he dit que per a mi era un dels seus escrits més captivadors, és precisament per aquest lligam entre el riure i la pregària, entre l'alegria i la confiança en Déu. Mentre que tradicionalment la fe cristiana sol anar acompanyada de la repressió ascètica dels impulsos vitals, Foix concep una utopia en la qual les ganes irrefrenables de viure no cal que siguin un obstacle en la relació amb Déu. I, a l'últim, encara voldria recomanar al lector el relat «El roc pertús», que vaig traduir en la meua segona antologia. Al cim d'una muntanya hi ha un monument venerat pel poble, una roca foradada. La gent de la contrada decideix traslladar la pedra a la ciutat i erigir-li un temple. Però aleshores arriba a la població una corrua de camions carregats de roques. Un home savi n'explica el motiu: no hi ha una única roca que mereixi ser venerada, sinó que cada pedra, cada còdol és un tot absolut. D'aquesta manera, es destrueix el concepte tradicional

del que és sagrat i s'atorga aquesta condició al conjunt de la realitat. Amb aquesta correcció de la metafísica tradicional, que separa estrictament el que és sagrat del que no ho és, Foix segueix altre cop la tradició romàntica. Friedrich Schlegel i Novalis van tenir idees semblants en intentar que la unitat quedés difuminada dins la multiplicitat.

Ara veig que no tinc necessitat de quedar immers en la melancolia que m'envaeix quan acabo de traduir Foix. Perquè en qualsevol moment puc tornar a agafar els seus textos i deixar-me encisar de nou.